

Az érzelmi intelligencia empirikus vizsgálata a kalocsai óvodák tehetségműhelyeiben

Az eredmények értékelése

1. Előzmények

Kalocsa város tagóvodáiban a tehetségműhelyek működése több évre vezethető vissza. A műhelyek munkájával párhuzamosan merült fel az igény mind a pedagógusok, mind a szülők részéről egy olyan vizsgálat lefolytatására, ami korrekt módon és szakszerűen alátámasztja a tehetségműhelyekben folyó munka eredményességét.

A vizsgálatot 2011-ben kezdtük, és 3 nevelési éven át végeztük teljes odaadással. Törekedtünk a kérdések megszerkesztésekor a tesztek jószágmutatóinak betartására, ami az érvényesség és megbízhatóság esetében megvalósulni látszik, a szubjektivitást viszont (a szülői és a pedagógusi érintettségéből kifolyólag) nem tudtuk maradéktalanul kizárni.

A vizsgálattal a célunk az érzelmi intelligencia változásának mérése volt, melyhez a gyerekek a tehetséggondozás során nem közvetlen tanulással, hanem inkább megélés és átélés útján jutottak. Empirikus a vizsgálat, mert közvetlenül követtük nyomon, és vettünk részt a terepmunkában, megfigyelve a fejlődés irányát és mértékét. Azért fókuszáltunk a tehetségműhelyekben tevékenykedő 5-7 éves korú óvodás gyermekekre, mert a kisgyermekkorban ez a szenzitív időszak alkalmas leginkább a tapasztalás útján történő érzelmi nevelésre.

A kalocsai óvodák közül 4 óvodában működött tehetségműhely, ezekben végeztük el a vizsgálatokat is. A tevékenységek profilját illetően, volt anyanyelvi, kézműves, mozgásfejlesztő, valamint természetismereti tehetségműhely. Nem véletlen az óvodák ilyen irányú specializálódása, hiszen mindegyik intézmény a nevelési programjának megfelelő tehetséggondozást vállalta magára. Többszörös előnnyel jár, ha az óvoda az általa egyébként is fontosnak tartott képességfejlesztésnek megfelelően alakít ki tehetségműhelyt.

Egyrészt a tehetségműhely vezetője az adott területen már alapos és mély tapasztalatokkal bíró nevelői gárdából kerülhet ki, támaszkodva a kollégák hasonló beállítottságú támogatására, szakmai tanácsadására.

Másrészt a tárgyi feltételek, eszközök, módszerek is már adottak a kiválasztott tevékenységformák magas szintű gyakorlásához, a foglalkozások levezetéséhez. További segítséget kaptak a műhelyek a Tehetségsegítő team rendszeres esetmegbeszélésein, szupervízióin is.

A kutatási csoportunk tagjai voltak: Katus Györgyné intézményvezető, Ágoston Valéria és Balatoniné Morvai Valéria, mint kutatásvezetők.

2. A vizsgálat szerkezete

Mindegyik vizsgálatban egy 5 fokozatú skála alapján értékelt kérdőívet állítottunk össze, melyet kitöltöttek a szülők és a tehetségműhely munkájában részt nem vállaló, de az adott gyermeket csoportban nevelő pedagógusok is. A megfigyelési szempontsorokat hozzáigazítottuk a szülők és az óvónők eltérő kompetenciájához.

A tehetségműhely munkájának megkezdése előtt és a végén végeztettük el újra, és gyűjtöttük össze a kérdőíveket. A kérdések az adott vizsgálat során az összehasonlíthatóság miatt mindig ugyanazok voltak.

Mérési rendszerünk 3. eleme a műhelyvezetők szociometriai vizsgálata volt, mely képet adott a gyerekek kapcsolathálójáról, illetve a kölcsönös kapcsolataik számának alakulásáról a vizsgálat során.

Ahhoz, hogy a tehetségműhelyek munkájának eredményességét mérni tudjuk, szükség volt egy referencia óvoda (csoport) kiválasztására, melyben nem működött tehetségműhely. Az ebben a csoportban lévő gyerekeket az óvodai foglalkozáson kívül nem érte plusz fejlesztő hatás.

A műhelycsoportok létszáma évenként és csoportonként változó volt, de jellemzően 10-14 fő között mozgott, melyekben a nemek aránya véletlenszerűen alakult. Az életkori megoszlás 5 és 7 év közötti, vegyesen közép-és nagycsoportos. A foglalkozások 3-4 hónapon keresztül, heti rendszerességgel folytak.

3. A vizsgálat célja

Évről-évre történő vizsgálatunk átfogó, globális célja, az érzelmi intelligencia változásának megfigyelése a rá hatást gyakorló és befolyásoló készségek oldaláról.

A 2011-12-es nevelési évben a játékon keresztül vizsgáldtunk, a 2012-13-as évben a személyiség kommunikáción keresztüli megismerése volta célunk. A 2013-14-es nevelési évben a gyermeki munkatevékenységeken keresztül megnyilvánuló személyiségváltozással foglalkoztunk. Jelenleg pedig az eddigi kutatási eredményeket elemezzük, értékeljük, konkludáljuk a jövőre vonatkozóan.

4. Hipotézis

Feltételezésünk szerint, - amit majd a szülői, pedagógusi és szociometriai méréssel kívánunk alátámasztani - a különböző tevékenységformák alkalmaztatása a tehetséggondozás során, az együtt cselekvés, a közös élmények erősítik a gyerekek szociális képességét, növelik a kölcsönös kapcsolataik számát, ami által fejlődik egész személyiségük.

Tehát a tehetséggondozás, akár felzárkóztatásról, akár fejlesztésről legyen szó, olyan szociális képességeket erősít, illetve alakít ki, amelyek a gyerekek sikeres boldogulását biztosítják életük során. Mérésünket nehezíti, hogy ezek a képességek, a jellemben beállt változások, erkölcsi értékek nem mérhetőek egzakt módon. Elfogadjuk, hogy mérőeszközeink szubjektivitásból adódó hibalehetőségeket rejthetnek, de úgy véljük, mindezek ellenére vizsgálatunk korrekt eredményt fog mutatni.

5. Játéktevékenység, mint mérőskála

A gyerekeket mélyen és valóságosan megismerni, tehát megérteni csak a játékon keresztül lehet. A játékon keresztül mutatkozik meg a gyermek egyéni hajlama, a világhoz való viszonya. Általa sajátít el olyan fontos képességeket, mint a kitartás, alkotó gondolkodás, önbizalom, amelyek későbbi sikeres felnőtt életének alapkövei lesznek.

Játékkal fejlesztődik szociális képessége, csiszolódik közösségi viselkedése egyaránt. A másokkal való együttjátszás megtanítja a gyerekeket a megosztás és együttműködés előnyeire, a barátság és figyelmesség örökérvényű fontosságára.

A szülői és a pedagógusi kérdések egyaránt a gyermekek játéktevékenységének megfigyelésére irányultak (önállóan és társsal, társasjáték és szerepjáték során), fókuszálva olyan szociális képességekre, személyiségjegyekre, mint a kitartás, lelkesedés, önkontroll, együttérzés, elfogadás, kudarctűrés, kompromisszumkészség...

Ezek a tulajdonságok az érzelmi intelligenciánk láncszemei, melyeket nevelkedése, neveltetése során fűz személyiségben lánccá a gyermek.

A vizsgálat elemzése során megállapítható, hogy a túlnyomórészt kedvező szociokulturális háttérrel, és átlagos (vagy a fölötti) anyagi forrással rendelkező családok gyermekeinek a társas kapcsolatokban bekövetkezett változása sokkal kisebb mértékű, mint a hátrányos anyagi és erkölcsi közegből jövő családok gyermekeinek ilyen irányú fejlődése. Ennek okát a kedvező családi háttérrel, a szülők támogató nevelési attitűdjével, és a reálisan magasra állított elvárásokkal magyarázhatjuk, amiből kifolyólag, ők eleve érzékenyebben élik át társas kapcsolataikat.

Szemben a kedvezőtlen, főleg roma családból kikerülő gyermekekkel, akik hátránya ezen a téren is tovább növekszik. Az otthoni kedvezőtlen családi miliő, a kevesebb figyelem, a példamutatás hiánya nem kedvez a szociális kapcsolatok finomításának. Azért fejlődhetnek ezek a gyerekek olyan nagymértékben és látványosan, mert a tehetségműhelyekben szerzett ismeretek és tapasztalatok beépültek személyiségükbe, erősítve ezzel társas kompetenciájukat. A referencia óvoda átlag alatti értékei is azt erősítik, hogy csak a plusz figyelem és foglalkozás hozhatja meg a pozitív változást.

A kölcsönös barátságok száma mindenhol (kivéve a referencia csoportot) nőtt a műhelymunka végére, bizonyítva a korábbi feltevésünket, hogy a motiváló környezet, az együtt tevékenykedés erősíti és gyarapítja a kapcsolatrendszert.

6. Kommunikáció, mint mérőskála

Az előző vizsgálatához hasonlóan, itt is kérdőíves felmérést végeztünk a szülőkkel és a pedagógusokkal egyaránt. A szülői kérdések elsősorban a beszédmotiváció, beszédkedv meglétére és irányultságára vonatkoztak (beszélget-e a gyerek a szülővel), míg a pedagógusi kérdések a szóbeli kifejezőkészség minőségét, pld: mondatok hosszát, szerkesztettségét, szókincs árnyaltságát, és a beszédet kísérő mozdulatok, gesztusok adekvát meglétét, vagy éppen hiányát firtatták.

Az eredmények alátámasztják azt a sejtésünket, hogy az anyanyelvvel foglalkozó tehetségműhelybe beválogatott gyerekek már eleve magasabb szintű nyelvi kompetenciával rendelkeznek, ezért a fejlődésük is kisebb mértékű e területen, mint a többi műhely résztvevői esetében. Fejlettségük megmutatkozik választékos szókincsükben, nyelvi kifejezőképességükben, mondataik szerkesztettségében egyaránt. Ezek a gyerekek hosszabb ideig és könnyebben bírhatóak verbális megnyilatkozásra, gyorsabban aktiválják mentális

lexikonjuktól a szavakat, szemben például a mozgásfejlesztő tehetségműhelyben tevékenykedőkkel, akiknél a szülők inkább visszafejlődést véltek észlelni kommunikációjukban a műhelymunka végére. Mi lehet ennek az oka? Egyrészt a szülők nem reális (esetleg túlzó) elvárásai gyermekeikkel szemben, vagy a kérdések meg nem értése, esetleg a felületes válaszadás. Ez a tendencia a kevésbé iskolázott, roma szülők esetében a leglátványosabb.

Ez a vizsgálat igazolja leginkább, hogy a megfelelő társas környezet, az otthoni nyelvi minta, a szülők iskolázottsága pozitívan befolyásolja az anyanyelv elsajátítását és használatát egyaránt. A kommunikáció, mint szociális folyamat felerősíti a társadalmi, nyelvi, gazdasági és egyéb hátrányokat már óvodáskorban, s ahogy Bernstein (angol nyelvész, szociolingviszta) megfogalmazta, ez a folyamat az iskoláskort elhagyva tovább erősödve mindvégig fennmarad felnőttkorukban is.

7. A munka, mint mérőskála

A személyiségformálás másik fontos eszköze a játék mellett, a gyermekek munkatevékenysége. Ide tartoznak mindazon tevékenységformák, melyet a gyermek társaival illetve önállóan, társaiért vagy önmagáért végez. Ezek például az önkiszolgálás mellett a naposi feladatok ellátása, vagy olyan alkalmi megbízások teljesítése, mint növényápolás, állatgondozás, környezetvédelem. Ezek az örömmel és szívesen végzett tevékenységek hozzájárulnak közvetlen környezetük megismeréséhez, lehetőséget biztosítanak a további tapasztalatszerzésre, melyekkel tovább erősödhet közösségi kapcsolatuk rendszere. Észrevétlen válnak személyiségük részévé olyan attitűdök, mint az önállóság, kitartás, felelősség önmagukért és társaikért.

Ebben a vizsgálatban a kézműves és a természetismereti profilú tehetségműhelyekben tevékenykedő gyermekek kimagasló fejlődést mutattak.

A kézműveskedő tehetségpalánták a korábbi évekhez képest új helyszínen, új módszerrel és tematikával gyarapították ismereteiket. A múzeumi légkör és az interaktív foglalkozások sem a játéktevékenységben, sem a kommunikáció terén nem mutattak olyan mértékű fejlődést, mint jelen esetben.

Ugyanez a helyzet fordult elő a természetismereti műhely esetében is. Látványosan nagy ívű a munkatevékenységben bekövetkező fejlődésük. Ez a jelenség mindkét esetben magyarázható azzal, hogy a kreatív gondolkodás (a kézműves műhelyben), illetve a

gyakorlatorientált tevékenységek végeztetése (természetismereti műhelyben) erősíti azokat a képességeket, amik cselekvő tapasztalásra épülve, munka jellegű, játékos tevékenységek.

8. Összegzés

A vizsgálatok tapasztalataként a következő megállapítás tehető:

1. Minden tehetségműhelyben tevékenykedő gyermek esetében igaz, hogy szociális képességeik, társas kapcsolataik terén fejlődés mutatható ki. A fejlődés mértéke azonban eltérő. Kevésbé látványos azoknál a gyermekeknél, akik magasabb intellektusú és kedvezőbb anyagi helyzetű családokban élnek, szemben az alacsonyabb iskolázottságú, szerényebb anyagi lehetőségekkel rendelkező családok gyermekeivel. Mi lehet ennek a magyarázata? Az átlag fölötti szociokulturális közegben nevelkedő gyermekek szülei magasabb elvárással bírnak, a támogatóan szigorúbb nevelési attitűd miatt szigorúbban ítélik meg a változásokat is. A magasabb képességek magasabb mércét állítottak fel (e gyerekeknél) a velük foglalkozó pedagógusok esetében is. Ezek a tehetségpalánták is fejlődtek személyiségükben önmagukhoz képest, de fejlődésükben bekövetkezett változás - mind a szülők (1,9%), mind a pedagógusok (3,7%) szemszögéből – kismértékű. Igaz, hogy ezen értékek a referencia csoport (1,2% - 1,4%) fejlődéséhez képest még mindig magasabbak, de a többi tehetségműhelyben tevékenykedő gyermek fejlődésének mértékétől lényegesen elmaradnak.

2. A szociális képességek fejlődése terén a legnagyobb mértékű javulást a kedvezőtlenebb anyagi helyzetben élő és kevésbé iskolázott, főleg roma szülők gyermekinél mutatott a vizsgálat. Ezek a gyermekek mozgásfejlesztésre épülő tehetséggondozásban vettek részt. Akár a szülők (5,3%), akár a pedagógusok (10,4%) által érzékelt változást nézzük, mindkét esetben átlagot meghaladó a fejlődés mértéke. Mégis látható, hogy a pedagógusok közel kétszeres fejlődést érzektek a szülőkhöz képest. Magyarázat lehet erre, hogy a szülők nem értették pontosan a kérdéseket, vagy nem kellő figyelemmel töltötték ki a kérdőíveket, így a nevelők, szakmai hozzáértésükből kifolyólag, árnyaltabb képet adtak a változásról ebben az esetben.

Ilyen nagymértékű különbség a gyermekek fejlődésének megítéléséről a szülők és a pedagógusok között, egyetlen másik tehetségműhely esetében sem figyelhető meg.

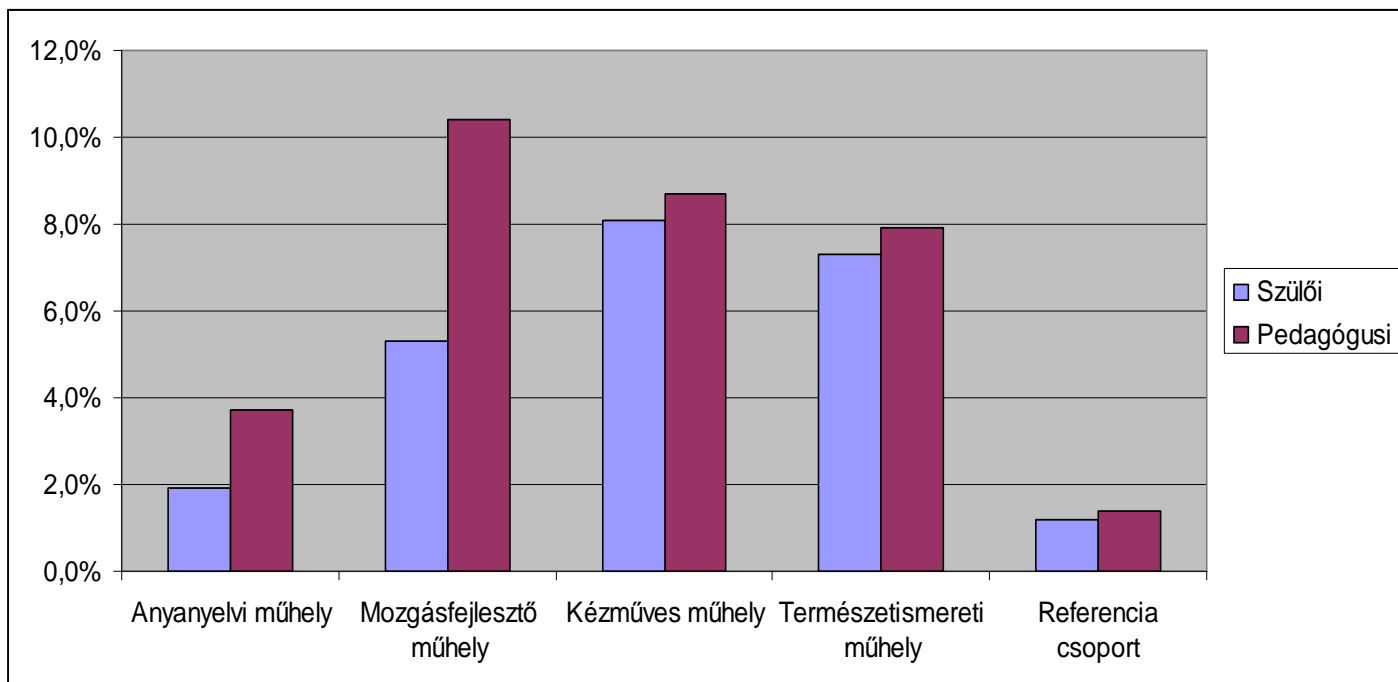
3. A gyermekek fejlődésében beállt változásokat- mind a szülők, mind a pedagógusok - azokban a tehetségműhelyekben, ahol a gyerekek kreatív tevékenységeken keresztül, szabadon érvényesíthették innovatív törekvéseiket, látványosabbnak és könnyebben észrevehetőként értékelték. A természetismereti és a kézműves tehetségműhelyekben egyaránt közös volt, hogy sajátos módszereket és helyszíneket alkalmazva biztosították a gyermekeknek az interaktivitás és együttműködés érzését úgy, hogy közben támogatták az önálló véleményalkotást a világról, lehetőséget adva az új, eredeti ötletek megvalósulásának. Ezek a tények alátámasztják a korábbi sejtésünket, hogy a változatos tevékenységformák, különösen a kreatív manipulációs tevékenységek, felgyorsítják a gyermek pszichomotoros fejlődését, ami pozitív hatással van a személyiségfejlődésére is egyben. Ezekben a műhelyekben mérhető a gyerekek szociális fejlődésében beállt legmagasabb ívű változás, és ezt a szülők (8,1%, 7,3%) és a pedagógusok (8,7%, 7,9%) hasonló mértékűnek érezték.

4. A vizsgálatban mért kölcsönös kapcsolatok száma minden csoportban, kivéve a referencia csoportot, emelkedést mutatott. Ez alátámasztja a tehetségműhelyek jogosultságát és eredményességét. Hiszen a fő cél az, hogy a gyerekek egymás felé bátrabban, nyitottabban közeledjenek, mint viselkedés, mint kommunikáció terén. Ez azért is fontos, mert az érzelmi intelligencia alakulása kedvezően befolyásolja majd felnőtt korukban emberi kapcsolataikat és a világhoz való pozitív viszonyulásukat.

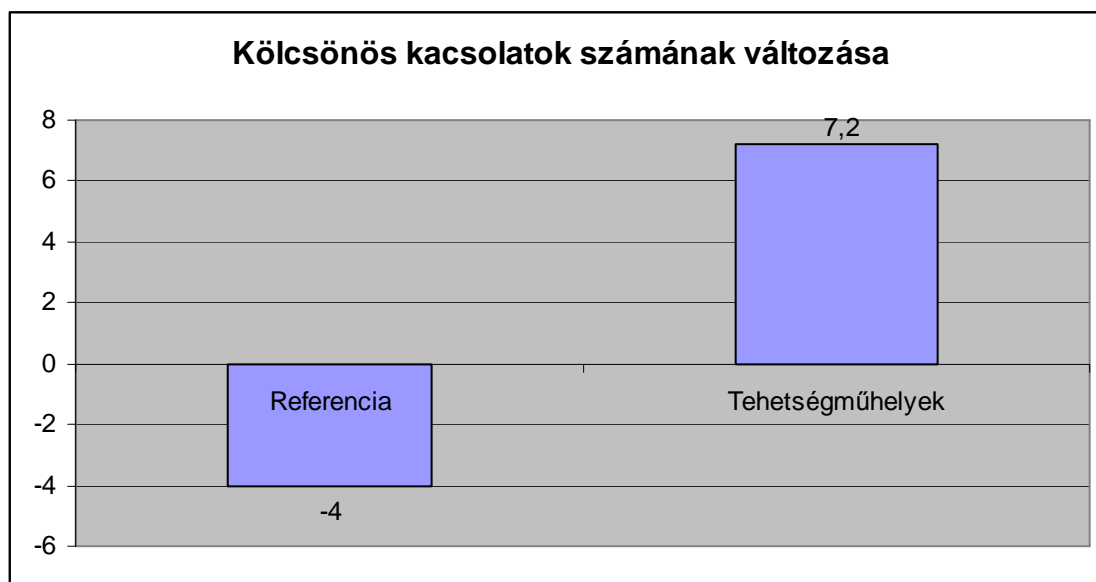
Bár a vizsgálatunk, mint minden megfigyelésen alapuló vizsgálat, rejthet elfogultságon alapuló pontatlanságokat. Alkalmas azonban arra, hogy megválaszolja a korábban feltett kérdésünket: *Hozzájárultak-e a tehetségműhelyek a benne foglalkoztatott gyerekek érzelmi életének, szociális kompetenciáinak fejlődéséhez, és ez mérhetően megmutatkozik-e a beszédprodukcióna gyakorolt hatásában?*

A mérés adatai számszerűen bizonyították, hogy IGEN. Ha közös élményekre épülő, általa szeretett tevékenységbe vonjuk be a gyermeket, erkölcsi tulajdonságainak, akaratí képességeinek, és beszédviselkedésének fejlődése látványos lesz. Az ösztönző otthoni és óvodai környezet, a tehetségműhelyekben biztosított rendszeres nevelői ráhatás hozzájárul a belülről fakadó kezdeményezőkézség kialakulásához, a kíváncsiság és ezáltal a tudásvágy fenntartásához, a tehetség kibontakoztatásához.

ÉRZÉKELT FEJLŐDÉS MÉRTÉKE (%)

KÖLCSÖNÖS KAPCSOLATOK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA:

Kalocsa, 2015. 03.07.

Kutatásvezető:

Balatoniné Morvai Valéria

Gyógypedagógus-logopédus

MA Nyelv-és beszédfejlesztő tanár

